քերականութեանց գիրքերուն ամէնէն բանեկարգեալն ու դասակարգեալը կը թուի՝ դէթ ըստ ձևին ու ծրագիրին, Արտաչէս Յարութիւնեան՝ Մալկարայի կանաչ ձիւն, որ արհեստով գրագէտներէն աւելի օգտակար եղաւ բանասիրութեան՝ իրեն անկախ ու անաչառ աշխատութիւններովը։ Այսպէս՝ գործի մարդիկ քարոզութեան մատենագրութեան գործնական բարոյականի լաւագոյն և փորձառագոյն ծառայութիւններ կըրնան մատուցանել, մանաւանդ մեծատունք. ասոր երևելի օրինակ մըն ալ վերջերս տուաւ Անգղիա հռչակաւոր գործարանատէր Jojeph Bibby*ի անձին վրայ. տե՛ս* Review of Reviews 1908*ի* June, *էջք* 553-560։

Ամերիկայի հետ վաճառականութիւնն ալ մուտ գըտած էր 1875*ին Թուրքահայոց մէջ, և Մինասեան եղբարք ու նմանիք՝ ըրին բաւական բանուկ գործառնութիւններ Կ. Պոլիսի և Ամերիկայի միջև՝ մինչև որ գործի անակնկալ գործն եկաւ տանիլ մեծագոյն համեմատութեանց այս տարաշխարհիկ ու տաբօրինակ տուրևառն ալ՝ մանաւանդ Յովհ. Թաւշանճեանի, Արշակ ու Մինրան Գարակէօզեանի, Ճչմարտախօսեանի նման ճարտար գործագէտներու և դրամատէրներու ձեռքով։ Յակոբ Մատթէոսեան՝ երբեմն ազգապետ բողոքական Հայոց՝ Ամերիկայի մէջ ուսումնասիրեց մանաւանդ բուժքոյրին կազմարարութեան արհեստը, որով Կ. Պոլիսի մէջ հիմնեց առաջնակարգ գործարան կազմարարութեան՝ կցորդ տըպարանով և թղթավաճառանոցով մը։*

Այլ այս մեր աշխարհէն՝ ընդհանրաբար խօսելով՝ դեռ շատ հեռու են անդիի աշխարհի տղարները, հակայ գործերը, երանաւէտ օթևաններն ու հրապարակները, Մորականներն և Րոքֆէլլերները։